

3. Гордієнко Н. І. Аудит, методика і організація (частина 2) : Навчальний посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, М. Ю. Карпенко. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 294 с.

УДК 336

Ірина Химич, к.е.н., асистент, Наталія Тимошик, к.е.н., доцент
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Iryna Khymych, Natalya Tymoshyk
STATE ECONOMIC SECURITY

Економічна безпека є провідною складовою національної безпеки держави – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, за якої забезпечуються сталий розвиток країни, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національних інтересів. Відповідно, економічна безпека є таким станом національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатен задовольняти життєві потреби особи, сім'ї, суспільства та держави.

Економічної безпеки можна досягти тоді, коли ступінь залежності країни від інших держав, а також ступінь загострення внутрішньополітичної, соціально-економічної та екологічної ситуації не перевищує межі, за якою втрачається національний суверенітет, послаблюється економічний потенціал, суттєво знижуються рівень та якість життя громадян. Нехтування економічною безпекою може призвести до катастрофічних наслідків: руйнації внутрішнього виробництва, витіснення з внутрішнього ринку вітчизняних товаровиробників, банкрутства підприємств, підриву системи життєзабезпечення нації. Основними характеристиками національної безпеки держави є економічна незалежність, стабільність національної економіки, здатність до розвитку тощо.

Для забезпечення стабільного економічного розвитку першочерговими завданнями є усунення загроз економічній безпеці країни. Загрози економічній безпеці України – це сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у економічній сфері. За характером виникнення їх можна поділити на дві групи: зовнішні та внутрішні.

Зовнішніми загрозами економічної безпеки України, за висновками експертів, виступають: енергетична залежність національного виробництва; сировинна орієнтація експорту українських товарів; імпортна інтервенція товарів на внутрішній ринок та зростання залежності від імпортних поставок; висока заборгованість міжнародним фінансовим організаціям; обмеженість діяльності вітчизняних фінансово-банківських установ на міжнародному ринку; низька конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світовому ринку; брак іноземних інвестицій та відсутність повноправного членства вітчизняних товаровиробників в світових фінансово-економічних інституціях.

До внутрішніх загроз економічної безпеки належать: істотне скорочення внутрішнього валового продукту; недостатній обсяг обігових коштів у підприємств та установ для їх розвитку, відсутність системи ефективного кредитування, в тому числі іпотечного; зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу; скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку; недосконале науково-дослідне та інформаційне забезпечення; використання зношених, морально застарілих фондів та основних засобів і енергоємних

технологій; повільне удосконалення правової та нормативної бази, невідповідність значної кількості законодавчих актів світовим вимогам і стандартам; нестабільність фінансової (передусім податкової) та грошово-кредитної політики держави; зростання дефіциту державного бюджету та внутрішнього боргу.

За ступенем впливу загрози поділяють на мінімальні, середні та максимальні. Мінімальний рівень впливу загрози свідчить, що певна проблема зумовлює виникнення несприятливих умов для відтворюваних процесів в економіці; середній рівень впливу загрози вказує на те, що проблема спричиняє несприятливі тенденції в економіці, а максимальний рівень впливу загрози показує, що проблема породжує необоротні негативні процеси в економіці.

Складовими економічної безпеки України є: макроекономічна, фінансова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, виробнича, демографічна, соціальна, продовольча безпека (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика складових економічної безпеки України

№ з/п	Назва складової ЕК	Зміст складової ЕК
1	Макро-економічна	Стан економіки, за якого досягається збалансованість макроекономічних відтворювальних пропорцій.
2	Фінансова	Стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної систем та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.
2.1	Бюджетна	Стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного та місцевих бюджетів і ефективності використання їх коштів
2.2	Валютна	Стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи.
2.3	Грошово-кредитна	Стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання і підвищення реальних доходів населення.
2.4	Боргова	Рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи.
2.5	Безпека страхового ринку	Рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який надасть змогу, в разі потреби, відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування.
2.6	Безпека фондового ринку	Оптимальний обсяг капіталізації ринку, здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому.
3	Зовнішньоекономічна	Стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому поділі праці.
4	Інвестиційна	Рівень національних та іноземних інвестицій (за умови оптимального їх співвідношення), який здатен забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку за належного рівня фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів.
5	Науково-технологічна	Стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити належне функціонування національної економіки, достатнє для досягнення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції, а також гарантування державної незалежності за рахунок власних інтелектуальних і технологічних ресурсів.

6	Енергетична	Стан економіки, який забезпечує захищеність національних інтересів у енергетичній сфері від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, дає змогу задовольняти реальні потреби в паливно-енергетичних ресурсах для забезпечення життєдіяльності населення та надійного функціонування національної економіки в режимах звичайного, надзвичайного та воєнного станів.
7	Виробнича	Рівень розвитку промислового комплексу країни, що здатний забезпечити зростання економіки та розширене її відтворення.
8	Демографічна	Стан захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток України з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й особистості відповідно до конституційних прав громадян України.
9	Соціальна	Стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.
10	Продовольча	Рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-економічну та політичну стабільність у суспільстві, сталий та якісний розвиток нації, сім'ї, особи, а також сталий економічний розвиток держави.

Загальні етапи формування державної стратегії забезпечення та підтримки економічної безпеки країни представлено на рис. 1.

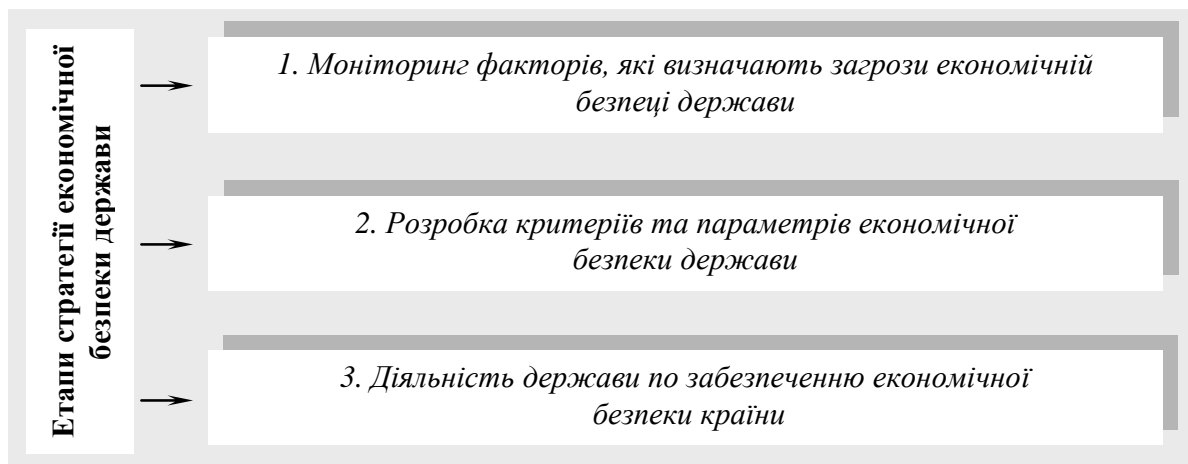

Рис. 1. Етапи стратегії економічної безпеки держави

Мета стратегії економічної безпеки держави полягає в: забезпеченні необхідних умов для розвитку соціально-економічних інтересів громадян країни та підвищення рівня якості їхнього життя; підтримці макроекономічної стабільності; зберіганні цілісності держави; забезпеченні соціального миру в суспільстві тощо.

Використана література

1. Мельник А.Ф. Національна економіка: Навч. посібник / А.Ф. Мельник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1597012241785/ekonomika/ekonomichna_bezpeka_derzhavi_pokazniki_otsinki_rivnya.

2. Моїсеєнко Т. Стратегія економічної безпеки України / Т. Моїсеєнко, К. Пуляєва. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2002/fem/moiseenko/strateg.html>.

3. Чередниченко О. Загрози економічної безпеки держави в умовах світової фінансової кризи / Олександр Чередниченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konf_26_27_kvitnja_2012_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/zagrozi_ekonomichnoji_bezpeki_derzhavi_v_umovakh_svitovoji_finansovoji_krizi/41-1-0-1908.